

Societat Club Joventut Grup Lluïsos Ateneu Cercle **Unió** Centre Agrupació Casal Grup  
entre Amics Club Associació Germandat Grup Joventu Lira **Lluïsos** Patronat Casa  
Amics Centre Patronat Associació Foment Unió Casa Patronat Societat Ateneu Casa Joventut  
sociació cor **Lluïsos** societat **Amics** Círcol Casino Club **Cor** Germandat Joventut  
Lira Germandat Grup Joventut **Club** Associació Cercle Germandat Casal Casino  
os Ateneu Cercle **Unió** Centre Agrupació Casal Grup **Foment** Círcol Associació Cor

# REFLEXIONS SOBRE «UNA NOVA REALITAT»



Federació d'Ateneus  
de Catalunya

TERRES DE  
**PONENT**   
[www.ateneus.cat](http://www.ateneus.cat)

# REFLEXIONS SOBRE UNA "NOVA REALITAT"



MARGARIDA TROGUET



JOSEP TORT



SALVADOR CASALS



ARCADI OLIVERES



DANIEL RAVENTÓS



RAMON MORELL

CULTURA

ECONOMIA

Organitza:  Federació d'Ateneus de Catalunya  TERRES DE PONENT [www.ateneus.cat](http://www.ateneus.cat)

Col·labora:  Generalitat de Catalunya  Departament de Cultura  Diputació de Lleida



# ÍNDEX

<b>1. INTRODUCCIÓ I EXPLICACIÓ DEL CICLE</b>	04
<b>2. PONENTS I INTERVENCIIONS</b>	05
Biografies dels ponents i resums de les seves xerrades	
<b>A. XERRADES SOBRE ECONOMÍA</b>	
 Arcadi Oliveres	05
 Daniel Raventós	08
 Ramon Morell	10
<b>B. XERRADES SOBRE CULTURA</b>	
 Margarida Troguet	13
 Josep Tort	16
 Salvador Casals	19



**Enllaç a la  
xerrada completa**

# 1. INTRODUCCIÓ I EXPLICACIÓ DEL CICLE

La Delegació Terres de Ponent de la Federació d'Ateneus de Catalunya presenta un cicle de debats per reflexionar sobre les conseqüències derivades de l'actual crisi de la Covid-19 i així aprofundir sobre totes les seves implicacions.

Per fer-ho possible es va organitzar un cicle que va recórrer bona part del territori de Ponent i que estava basat en tres grans blocs temàtics d'especial rellevància com són: l'economia, la societat i la cultura. Amb aquestes reflexions es pretén donar les claus per poder afrontar els nous reptes provocats per la pandèmia.

## PONENTS:

### **ARCADI OLIVERES**

*Economista català, expresident de l'Associació Justícia i Pau de Barcelona.*

### **DANIEL RAVENTÓS**

*Doctor en Ciències Econòmiques, professor titular de Sociologia a la Facultat d'Economia i Empresa de la UB i membre del grup d'investigació GREECS.*

### **RAMON MORELL**

*Professor associat de la Universitat de Lleida de 1975 a 2012, excap de Servei d'Urbanisme de la Generalitat a Lleida i excap de Servei de Rendes de l'Ajuntament de Lleida.*

### **MARGARIDA TROGUET**

*Gestora cultural de l'àmbit de les arts escèniques i membre del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts.*

### **JOSEP TORT**

*Gestor cultural de l'àmbit del patrimoni, exdirector del Consorci del Turó de la Seu Vella.*

### **SALVADOR CASALS**

*Gestor cultural i gerent del Casal Societat La Principal de Vilafranca del Penedès. Membre del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts.*

## 2. PONENTS I INTERVENCIONS

### A. XERRADES SOBRE ECONOMIA

#### ARCADI OLIVERES (BARCELONA, BARCELONÈS, 1945 )

El Sr. Arcadi Oliveres és Doctor en Ciències Econòmiques. Professor titular (jubilat) del Departament d'Economia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona. Professor en diferents doctorats, màsters, postgraus i assignatures de lliure elecció a la UB, UPC, URV, UdLI, UdG. President del Patronat de la Universitat Internacional de la Pau de Sant Cugat del Vallès. Membre de la Societat Catalana d'Economia. President de Justícia i Pau a Barcelona de 2002 a 2014 i coimpulsor del moviment social Procés Constituent.



#### AUTOR DELS LLIBRES:

- «Contra la fam i la guerra». Angle editorial (BCN, 2004). Tercera edició
- «Un altre món». Angle editorial (BCN, 2006). Segona edició
- «El meu camí cap a la utopia». Angle editorial (BCN, 2008)
- «Aturem la crisi». Angle editorial (BCN, 2009)
- «Diguem prou!». Angle editorial (BCN, 2012)

#### PREMIS REBUTS:

- Memorial Josep Vidal i Llecha (1985, primera edició)
- Premi Memorial Lluís Companys de la Fundació Josep Irla (2000)
- Premi de la Fundació Lluís Companys (ERC) (2001)
- Premi de l'entitat Flama del Canigó
- Premi de civisme de Radio Molins de Rei
- Premi de la revista Alandar, Madrid
- Guardó CIEMEN 2006 (modalitat nacional)
- Premi Extraordinari Sant Cugat del Vallès a tota una trajectòria (2009)
- Premi Internacional Alfonso Comín (2011)
- Premi Mn. Vidal i Aunós a una trajectòria personal, atorgat per Església Plural (2013)

- Premi Pere Casaldàliga per la solidaritat atorgat pel Festival Internacional de Cinema Solidari de Navarcles Clam (2013)
- Premi Memorial Àlex Seglers (2016)
- Premi Internacional per la Pau de l'ICIP (2017)[15]
- Declarat «padrí honorífic» del programa de ràdio «La Humareda».
- Medalla d'Or al Mèrit Cívic de l'Ajuntament de Barcelona (2019)[16]

## RESUM DE LA XERRADA D'ARCADI OLIVERES:

La situació actual de crisi econòmica no és una realitat tan nova, ja que abans de la covid-19 ja ens trobàvem en una situació força dolenta en l'àmbit econòmic. Continuem sense que la gent pugui viure amb dignitat, per tant, la realitat que ens trobem ara no ha canviat massa en relació amb la que teníem abans. Algun aspecte ha empitjorat però pocs. Quan vaig estudiar a la facultat em van ensenyar la definició clàssica d'economia; era una ciència que intentava administrar els recursos disponibles i limitats de la natura per transformar-los degudament i després obtenir-ne béns i serveis que fossin capaços de satisfer les necessitats humanes. Es tracta d'una definició molt precisa, però actualment ens trobem amb un sistema econòmic que no cobreix les necessitats mínimes humanes.

La realitat és que avui en dia moltes persones encara moren de gana i el sistema econòmic actual provoca moltes diferències entre rics i pobres. Només cal veure que l'any passat l'ONG Oxfam Intermón va publicar una dada segons la qual, hi havia un total de 16 persones en tot el món que acumulaven la mateixa riquesa que la meitat de la humanitat, és a dir 3.600 milions de persones. De fet, fa pocs dies vaig llegir a la premsa que en els últims mesos s'havia incrementat la xifra de persones riques. També cal tenir en compte que l'actual sistema econòmic destrueix el medi ambient i no és sostenible, així doncs, la situació que teníem abans de la pandèmia no era gens bona.

Un dels primers efectes de la pandèmia el podem veure en l'estabilitat laboral; hi ha molta gent que s'ha quedat sense feina i ens trobem amb un índex més alt d'atur sorgit específicament arran de la pandèmia. També veiem com està destruint la petita i mitjana empresa i que hi ha una greu manca en el crèdit que provoca desallotjaments, etc.

A grans trets aquest seria el panorama que ens trobem a la situació que estem passant, de fet, encara estem dins la pandèmia, és a dir, en una situació «in Covid-19» que provoca incertesa perquè no sabem com acabarà. Per tant, l'escenari que tenim ens obliga a reflexionar i, des del meu punt de vista, s'haurien de fer una sèrie de canvis imprescindibles a la nova realitat o sistema econòmic actual per continuar cap a una situació millor.

Hem de modificar del món de les finances, ja que la gran majoria d'operacions financeres que es porten a terme avui en dia són delictives, i ens trobem amb tipus d'interès abusius, hipoteques massa cares, empreses fraudulentament, etc. S'ha d'aturar l'especulació financera que fan les grans fortunes i les entitats bancàries i hauria d'haver-hi un canvi significatiu en el món financer que fomentés una banca ètica on es redueixin els interessos econòmics, és a dir, els beneficis bancaris.

Avui en dia s'està instaurant una idea generalitzada sobre que les pensions i la seguretat social és possible que desapareguin, i molta gent ha optat per invertir els seus diners en plans de pensions o fons d'inversió.

En realitat aquests plans i fons són grans eines d'especulació. Bona part dels negocis bruts com per exemple les armes, drogues, prostitució, etc. es financen amb els interessos que donen aquestes eines.

L'Estat hauria de ser qui garantís les futures pensions als treballadors, però hi ha la creença que no té diners per fer-ho. Simplement crec que hauria d'eliminar el frau fiscal que hi ha al país i recuperar els diners per poder-los invertir en el sistema de pensions, només amb això es podrien augmentar un 80% les pensions. Els diners hi són, però s'han d'administrar bé i la resposta passa per la banca ètica. Fa vint anys des de l'entitat que vaig presidir «Justícia i Pau», es va promoure la banca ètica. No van tenir molt èxit, però se'n van crear algunes que encara existeixen.

És molt important millorar les condicions laborals. D'entrada caldria una reducció de la jornada laboral perquè com hem vist en experiències de països com Suècia, està demostrat que amb el progrés tecnològic es pot obtenir el mateix resultat amb menys hores treballades. També és necessària l'expansió de les cooperatives, ja que són la millor expressió d'empresa que hi ha a hores d'ara. Personalment si em fan triar entre el capitalisme dels Estats Units o el comunisme de la Unió Soviètica, no em decanto per cap dels dos i prefereixo l'auto gestió iugoslava. Si mirem el sistema d'autogestió iugoslau implantat per Josip Broz Tito a mitjans del segle XX, les empreses no eren ni del capital com als Estats Units, ni de l'Estat com a la Unió Soviètica, sinó que eren dels treballadors.

El millor que li pot passar a una empresa és que sigui propietat de qui hi treballa. De fet, el model d'autogestió iugoslau estava establert en la Catalunya dels anys trenta del segle XX durant el govern del Front Popular a la Segona República, per tant, les cooperatives són un model que ja coneixem. Actualment tenim un exemple ben proper amb les Cooperatives de Mondragón, al País Basc, on ha quedat demostrat al llarg dels últims anys que són una bona alternativa i poden funcionar. Les Cooperatives de Mondragón són avui en dia les més grans d'Europa, triplicant en número la plantilla d'una empresa com per exemple Seat.

Seguir preocupats pel planeta i el medi ambient ha de ser una de les nostres prioritats perquè tenim un planeta que és únic i l'estem destruint progressivament de manera indiscriminada. Sobre aquest tema podem parlar de molts aspectes com per exemple de l'esgotament dels recursos; estem en un moment en què ja sabem que el petroli s'acabarà d'aquí a uns cinquanta anys. L'alternativa per substituir-lo no pot ser només l'electricitat, ja que en bona part l'obtenim del petroli i, per tant, necessitem la implantació de noves fonts energètiques.

A banda d'aquest esgotament també tenim un problema ambiental molt important amb la contaminació que produïm. La preocupació per aquest tema va començar fa uns vint anys quan es va fer la cimera on es van aprovar els protocols de Kioto. Una de les principals eines que en van sorgir són els límits de contaminació delimitats per cada país, però ha quedat demostrat que no han funcionat. Ens trobem països molt industrialitzats com Espanya que compren quotes d'emissions a altres països més nets com Burkina Faso. No anem pel bon camí.

Necessitem una millora de l'estat de benestar. Després de la postguerra a mitjans de segle XX l'estat de benestar a la majoria de països europeus va començar a funcionar de forma generalitzada. Un cop passades diverses crisis en els últims anys, l'estat de benestar ha deixat de funcionar excepte en alguns casos. En els últims mesos hem trucat a la porta de l'estat de benestar espanyol per resoldre els problemes que ha generat la pandèmia, i hem vist com la resposta no ha estat suficient.

Per millorar l'estat de benestar hi hem de destinar més diners i ho hem de fer recuperant diners d'aquells llocs on no són necessaris. Només cal veure a tall d'exemple quin és el pressupost anual de les beques menjador de la Generalitat de Catalunya (50 milions d'euros anuals) i quin el de la despesa militar de

l'Estat espanyol (52 milions d'euros diaris). Personalment crec que hem d'eliminar o reduir al màxim una de les partides pressupostaries més inútils que tenim: la militar, i destinar-la a millorar l'estat de benestar.

Hem de fer esment també al canvi que necessiten als sistemes d'informació que fem anar. La veritat és que encara que pensem que vivim a la societat més ben informada de la història, el que ens arriba és una enorme quantitat de mentides. Avui en dia això ho coneixem com les «fake news». Penso que els diaris són la millor eina per estar ben informat, tot i que n'hi ha que informen esbiaixadament. Per contra, la televisió i les xarxes socials no informen bé i poden ser fàcilment manipulades. Les xarxes socials són prescindibles en gran part i fomenten que no hi hagi esperit crític.

Finalment, hem de tenir en compte el funcionament dels grans organismes internacionals com l'Organització Mundial de les Nacions Unides o la Unió Europea, ja que no estan al servei del ciutadà i tendeixen a no són democràtics. El Fons Monetari Internacional per exemple, té un sistema de representació mitjançant el vot que està repartit en funció de la quota que s'hi aporta, per tant, els països que hi aporten més diners tenen més poder de decisió. Aquest sistema provoca greus desigualtats; només cal veure que 9 països aporten el 52% de la quota total, i els 140 països restants aporten l'altre 48%. Aquest organisme només serveix als interessos econòmics dels grans Estats i en cap cas està al servei del ciutadà. La nova economia que hauríem de fomentar necessita més democràcia internacional.

## DANIEL RAVENTÓS (BARCELONA, BARCELONÈS, 1958)

El Sr. Daniel Raventós és doctor en Ciències Econòmiques, professor titular de Sociologia a la Facultat d'Economia i Empresa de la Universitat de Barcelona i membre del grup d'investigació GREECS (Grup de Recerca en Ètica economicosocial i Epistemologia de les Ciències Socials). Va ser militant de la Lliga Comunista Revolucionària des dels 19 anys fins a la desaparició d'aquest partit l'any 1991. També va ser escollit membre de l'executiva nacional de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya a finals del 1987, en el IV Congrés, com un dels representants de l'esquerra sindical. Més o menys pel mateix temps va ser director de la revista política Demà.



Va pertànyer al Consell Editorial de la revista 'Viento Sur' fins l'any 2003. És membre fundador, l'any 2005, i forma part del comitè de redacció de la revista 'Sin Permiso' de la que n'és editor general l'Antoni Domènech, amb qui té una estreta relació personal, política i acadèmica. Actualment és el president de la 'Xarxa Renda Bàsica', secció oficial de la 'Basic Income Earth Network (BIEN)' i coordinador de la web d'aquesta associació, havent dedicat diversos treballs a la renda bàsica i a la teoria normativa republicana. També és membre del Consell Científic d'ATTAC a Catalunya i Madrid, de diverses fundacions (Nous Horitzons e Instituto del Sur, entre d'altres) així com de l'International Board de la BIEN i de l'International Advisory Board de la revista Basic Income Studies. Daniel Raventós Pañella ha estat conferenciant invitat a distintes universitats europees i americanes i és un dels introductors de la proposta de la Renda Bàsica. Fou un dels fundadors de la Xarxa Renda Bàsica l'any 2001, essent el seu president des de llavors. Dedicava bona part de la seva activitat a la promoció pública de la Renda Bàsica, així com a l'edició i organització de la revista 'Sin Permiso'.



## RESUM DE LA XERRADA DE DANIEL RAVENTÓS:

La situació actual de crisi econòmica no té precedents i tampoc sabem quan acabarà, per tant no sabem quines conseqüències exactes tindrà. Avui dia tenim previsions que el PIB d'Espanya decreixerà sobre un 11%, i probablement serà el país europeu on més decaigui. Per posar-nos en antecedents, tot just abans de la pandèmia estàvem en procés de recuperació de la crisi econòmica que va esclatar l'any 2008 i, tot i que encara no estàvem al mateix punt que als anys previs a la citada crisi, hi havia una millora significativa. També cal destacar que a finals de 2019 la xifra de persones en situació de pobresa al conjunt de l'Estat espanyol ascendia a 10 milions de persones, la qual cosa ens indica que ja estàvem en un moment complicat. Quan tinguem les dades de 2020, és obvi que la situació serà pitjor, ja hi haurà un increment notable de persones a l'atur.

Per fer front a la situació que vivim, una de les propostes que estem sentint anomenar últimament a tot el món i de la que parlarem a continuació és la renda bàsica, que consisteix en una assignació pública monetària incondicional i universal. Fa uns mesos es va implantar a Espanya el «ingreso mínimo vital» i a Catalunya la «renda garantida de ciutadania» sense massa èxit, ja que per poder-hi accedir s'han de complir molts requisits i les quantitats destinades són molt baixes, fet que provoca que només arribi a una petita quantitat de gent. Per contra, la renda bàsica de la qual parlem no requereix cap condició prèvia per gaudir-la ni cap condicionant sobre quin ús fer-ne, és a dir que és considerada per molts autors com una base a partir de la qual les persones poden construir la seva vida. A més, seria universal, per tant la podria percebre tothom.

El fet que sigui universal fa que s'obri un gran debat sobre aquest tipus d'ajudes només les hauria de rebre la part de població més necessitada o si s'haurien de fer extensives a tothom. Per resoldre aquesta qüestió ens podem fixar en els inconvenients que generen les ajudes condicionals com poden ser el «ingreso mínimo vital» o la «renda garantida de ciutadania».

Un ajut condicional implica traçar una línia entre les persones que el mereixen i les que no, fet que provoca caure en dos tipus d'errors; un seria el fals positiu, és a dir les persones que acaben gaudint l'ajuda i no la mereixen, i l'altre el fals negatiu, les persones que no accedeixen a l'ajuda però que si la mereixen. Aquests dos errors són molt freqüents i, cal destacar, que el segon cas té uns efectes molt negatius per les persones excloses. Segons un estudi a escala internacional que agrupava 38 tipus d'ajudes condicionals de diferents països, es va establir que quedaven excloses entre el 44% i el 97% de les persones a les quals anaven destinats aquests ajuts.

Un dels millors ajuts condicionals que trobem avui en dia a Europa és el del País Basc i, fins i tot aquest provoca una sèrie de problemàtiques que són inherents a aquests subsidis. El primer seria la trampa de la pobresa, és a dir, la pèrdua d'interès a buscar feina remunerada per part de les persones beneficiàries. Per contra, la renda bàsica funciona com una base a partir de la qual buscar feina per desenvolupar-se i no causa desinterès en els perceptors.

Un altre efecte negatiu dels ajusts condicionals seria l'alt cost de gestió que impliquen; requereix molts funcionaris que exerceixin un control sobre qui mereix el subsidi i qui no, així com un seguiment en el temps sobre l'evolució de la situació i compliment de les condicions. Es dona un procés de control en l'atorgament i també en el temps que es gaudeix, fet que implica una gran dotació de persones que vetllen pel seu bon ús. En canvi, la renda bàsica no comportaria aquesta despesa de personal, ja que al ser incondicional s'evitaria tot aquest procés de control.

També hauríem de destacar un altre efecte negatiu dels ajuts condicionals que seria l'estigmatització de les persones que el reben. Es podria definir com l'obligació a la qual s'han d'enfrontar els candidats a percebre l'ajut, a haver de postular-se davant de les administracions com a persones pobres o fracassades. A vegades aquests ajuts comporten visites programades al mateix domicili de la persona, fet que augmenta encara més aquesta estigmatització. La renda bàsica, al ser universal, no implica aquesta estigmatització.

Sobre el finançament de la renda bàsica hi ha estudis fets que per qüestions de temps no puc detallar, però la idea bàsica és que és una prestació econòmica universal, però això no vol dir que tothom hi guanyi. És a dir, per resumir-ho de forma entenedora, el 20% més ric de la població rebria també la renda bàsica, però hi sortiria perdent perquè hauria de pagar més impostos per poder-la finançar. Això estaria relacionat amb la renda màxima o impost a les grans fortunes, que seria un gravamen que haurien de pagar les persones riques en el moment que els seus ingressos oficials passessin d'un llindar determinat.

A Espanya per exemple, si s'apliqués aquest impost amb un 10% sobre les grans fortunes, l'estat espanyol recaptaria 96.000 milions d'euros anuals. Per fer-nos una idea del que suposa aquesta quantitat, només cal dir que és superior al que es gasta a l'estat espanyol en pensions. També afegir que si ens fixem en la quantitat que s'emporta anualment l'església catòlica a Espanya, doncs parlem d'uns 11.000 milions d'euros que podrien servir per finançar la renda bàsica.

Així doncs, tant la renda bàsica com la renda màxima o impost a les grans fortunes només serien dues mesures de política econòmica que, per descomptat, no servirien per elles soles per solucionar tots els problemes que tenim plantejats, sinó que s'haurien de combinar amb altres polítiques de tipus fiscal, monetari, laboral, etc. per poder abordar la crisi actual amb solvència i eradicar el fenomen de la pobresa.

## RAMON MORELL (LLEIDA, SEGRIÀ, 1942)

Llicenciat en Ciències Econòmiques per la Universitat de Barcelona. Va ser Cap de Servei d'Urbanisme de la Generalitat a Lleida (1979-1989), Cap de Servei de Rendes de l'Ajuntament de Lleida (1965-2007) Director de l'Organisme de Recaptació de la Diputació de Lleida.

Les seves experiències docents són: professor associat de la Universitat de Lleida de 1975 a 2012, professor d'Economia Urbana en el Màster de l'Escola d'Arquitectura del Vallès. «Gestión y transformación de las ciudades en desarrollo»

Aquests són els llibres que ha publicat:

- «Economia a l'abast. Per a qui no en sap però en depèn». Editorial Fonoll. 2009
- «Del casino a casa. El cost social de la crisi financera». Editorial Fonoll. 2013



## RESUM DE LA XERRADA DE RAMON MORELL:

Aquests dies tenim un excés d'informació a la premsa i els mitjans de comunicació en general i crec que les dades que disposem actualment no són tan alarmants com ens diuen. Hi ha llocs com Madrid i les seves poblacions més properes que sí que tenen unes xifres molt altes, però a Catalunya per exemple no són per a generar tanta alarma. És clar que hem de seguir les mesures de seguretat i les recomanacions que ens fan arribar, però sembla que s'ha instal·lat un discurs de la por que pot ser perillós.

Fonamentalment parlarem dels efectes de la pandèmia sobre l'economia durant i després de la crisi i intentarem valorar quin possible escenari ens trobarem en un futur. Són dues etapes ben diferenciades, no només pel que fa a l'activitat econòmica, sinó també pel que fa als instruments de política econòmica que cal aplicar per pal·liar els efectes negatius de la pandèmia. Els efectes econòmics de la pandèmia van començar el dia 14 de març, moment en què ja es començà a veure que l'economia patiria una gran davallada i a partir d'aquell moment res tornaria a ser igual.

El principal element que cal destacar és que ens trobem en una crisi que no és causada per elements econòmics, sinó que es tracta d'un element totalment extern, és a dir un virus microscòpic. Aquest fet és el primer cop que passa a la història i no té cap explicació que es pugui trobar en un llibre per saber com fer-hi front. Això és molt important perquè ens condiciona els instruments de política econòmica que hem d'aplicar. No ens serveixen les polítiques econòmiques clàssiques, les ortodoxes, perquè els orígens del mal no són econòmics. Això és una gran novetat a la història de l'economia.

Les primeres grans conseqüències de la pandèmia sobre l'economia les veiem en els tancaments de gran part de les empreses i l'aparició dels ERTOS. Això queda de manifest especialment en les petites empreses, que es veuen obligades a tancar per falta de liquiditat i moltes d'elles possiblement no podran tornar a obrir les portes. En la meua opinió a grans problemes, grans solucions, i això implicaria posar en marxa la màquina europea de fer diners de forma que es pugui disposar de liquiditat immediatament.

La manca de diners existent s'ha de suplir amb diners que no procedeixin de la producció i si del banc que els té i els emet que no és altre que el Banc Central Europeu (BCE). Després ja veurem com es retornen aquests diners, però ara la prioritat hauria de ser la rapidesa en moure'ls i disposar de liquiditat. La idea és senzilla; primer resoldre el problema i després passar comptes.

Per anar bé, el BCE hauria de posar liquiditat directament al mercat primari, és a dir, a les arques de l'Estat Espanyol, però això no ho pot fer. Proposa fer-ho a través del mercat secundari amb compra de deute sobirà a les borses de valors i mercats financers, però aquesta no és una bona solució. S'haurien d'injectar diners reals al país com farà el Banc d'Anglaterra al Regne Unit. Sabem que els bancs centrals no poden posar la màquina de fer bitllets en marxa per finançar els estats, mesura totalment prohibida, però en situacions excepcionals com aquesta calen mesures també excepcionals.

La pandèmia que vivim acabarà esfondrant la petita empresa i als autònoms, i el que vindrà serà una economia on els monopolis, que seran els grans guanyadors de la pandèmia, s'incrementaran en poder i en nombre. Tornarem a l'austeritat més profunda, a les retallades en els serveis públics, a la pèrdua de capacitat adquisitiva de les rendes més baixes, a un augment de l'atur i a un augment de poder de les grans tecnològiques que són les que imposaran l'ordre i el programa a seguir. Penso que hauríem de cuidar molt més les PIMES i no només vetllar per les grans corporacions, però la tendència és fomentar l'aparició de grans monopolis, tot i que això no es pot dir públicament. Només sobreviurà la gran empresa i crec que al poder econòmic ja l'hi va bé.

En resum, ara fa falta diners en efectiu que arribin a les butxaques de tothom i que surtin del BCE. La solució que proposa el Banc d'Espanya són els ERTO i l'aval de crèdit a través de l'ICO, però tant una cosa com l'altra han fallat sobretot en el procés administratiu estàndard de les sol·licituds, ja que són massa lentes i complicades i la gent necessita sobretot rapidesa en la resposta. Això es podia haver evitat amb la contractació de més funcionariats i la creació d'un procés administratiu nou i més àgil per resoldre les demandes efectivament.

Els efectes econòmics després de la pandèmia són difícils de preveure, ja que no sabem quant durarà aquesta situació, però si suposem que la pandèmia acabés el pròxim mes de desembre, i tenint en compte que la previsió és que el PIB caigui entre un 10% i un 12% aquest 2020 i es recuperi aproximadament un 6% durant el 2021, això voldria dir que en aquest supòsit trigaríem 3 o 4 anys com a mínim per recuperar-nos. Però donat que s'han destruït uns 850.000 llocs de treball i en un futur pròxim la taxa d'atur podria arribar al 16%, aquesta previsió encara seria més llarga i en realitat costaria molt més recuperar-se.

Aquesta situació farà que les famílies que han anat estalviant els darrers anys, es vegin obligades a fer ús d'aquests diners per anivellar la pèrdua d'ingressos amb la despesa que estan obligades a fer per sobreviure. També veurem els efectes de la pandèmia a les pensions, no per les persones que les estan cobrant ara, si no per les que les hauran de cobrar en un futur. Ara hi ha 9,5 milions de pensionistes que suposen un gran nombre de vots pels principals partits polítics, així que serà difícil que es vegin afectades a curt termini per la importància estratègica que suposen, però els actuals treballadors que estan cotitzant tindran molts més problemes per accedir-hi.

També estem veient que en els darrers tres mesos els preus de certs productes estan baixant i es produeix una deflació. Aquest fet, d'una banda, va bé pel consum, però d'altra banda, provocarà el tancament d'empreses petites que no puguin produir al preu que marca el mercat. Si aquesta tendència es perllonga en el temps, acabarà incidint en la desaparició de les PIMES i l'augment del nombre de persones a l'atur. La deflació és molt més perillosa que la inflació.

La Unió Europea és evident que no ha fet el que havia de fer i totes les mesures que ha aprovat recentment ens porten a la conclusió que Europa ajudarà però no solucionarà. De totes maneres, encara que no hagi fet del tot els deures, sí que per primer cop a la història s'ha aprovat emetre deute públic conjunt amb l'aval dels Estats membres, és a dir, per fi han arribat els eurobons, i això s'ha de destacar.

Els diners que aportarà el BCE arribaran tard, ja que la primera partida no s'espera que estigui disponible fins a l'abril de 2021 i, a més, encara no està clar com es repartiran a les comunitats autònomes. Aquest fet és força preocupant perquè quan es puguin gaudir aquests diners d'Europa potser no quedaran empreses petites i la major part aniran a parar a la gran empresa. Per què? Doncs perquè en el fons es busca l'estratègia de fomentar grans monopolis.

Totes aquestes polítiques de rescat europees podran ajudar, però Espanya haurà d'anticipar molts diners perquè la crisi de liquiditat important que ha provocat la pandèmia genera una necessitat de diners ara. Aquest és el problema fonamental que no soluciona la UE. En definitiva, dependrà bàsicament de la política econòmica que posi a la pràctica el govern espanyol per poder parlar de la recuperació i de manteniment del teixit social i productiu existent abans de la pandèmia.

El nou escenari econòmic després de la crisi sanitària sembla que seguirà un procés de concentració de poders, tant en l'àmbit polític, com econòmic i financer, on les persones cada cop serem més prescindibles. Crec que els governs dels estats tindran menys poder de decisió i acabarà prenent les decisions el sector bancari. Cada cop tindrem aquests poders concentrats en menys mans i les noves tecnologies jugaran un paper fonamental per garantir aquest procés perquè que se'n fa un ús molt pervers.

I els més perjudicats doncs seran els de sempre; treballadors, pagesos, autònoms i les petites i mitjanes empreses. De totes maneres no oblideu que aquest negre horitzó es podria evitar si es trenquessin paradigmes i el BCE i la UE fessin el que hem dit que han de fer. Sembla que vulguin alimentar la crisi i aplanar el camí perquè les quatre grans empreses que ara dominen el mercat acabin sent els amos del món.

## A. XERRADES SOBRE CULTURA

### MARGARIDA TROGUET (SENET, ALTA RIBAGORÇA, 1959)

Comissària independent de l'àmbit de les arts en viu. Desenvolupa continguts, curadories i acompanyaments al voltant del projecte artístic dels creadors i de les estructures escèniques. Després de molts anys treballant per les arts escèniques des de l'administració local ha engegat un projecte personal i independent sobre l'acompanyament artístic. Perquè, com deia el filòsof: «un dia sense ballar és un dia perdut».



Des de juliol de 2019 és vicepresidenta del CoNCA, Consell Nacional de la Cultura i de les Arts de Catalunya. És curadora i comissària del projecte PRO365/SISMO del Pla d'Impuls de la Dansa de Catalunya liderat pel Festival Sismògraf (2016-2020). Participa com experta en la creació de continguts per al Festival Sismògraf (2016-2020), Festival El Més Petit de Tots (2016-2017), Festival Escena PobleNou (2017-2019)

També Forma part de la Comissió assessora del Festival TNT (2017-2019) i de la comissió assessora de la Fira Mediterrània de Manresa (2019-2020). Coordina el programa Fem Dansa del Pla d'Impuls de la Dansa de Catalunya liderat per l'APdC (2016-2020). És Facilitadora PRO de la Fira de Titelles de Lleida (2017-2019) i de La Mostra d'Igualada (2019).

Entre 1998 - 2015 va ser directora del Teatre Municipal de l'Escorxador de Lleida i ha estat membre fundadora i professora de l'Aula Municipal de Teatre de Lleida (1981-2000).

### RESUM DE LA XERRADA DE MARGARIDA TROGUET:

M'agradaria començar explicant breument que és el CoNCA i per a què serveix; El Consell Nacional de la Cultura i les Arts de Catalunya és una estructura que depèn del Parlament de Catalunya i penja del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Som 100 persones de tot el país que vetllem pels temes d'àmbit cultural. No som un òrgan executiu, però sí un òrgan assessor que a través d'unes memòries anuals de les activitats culturals que s'han fet a Catalunya fem una anàlisi de la situació i la reportem dos cops a l'any al Parlament de Catalunya. Intentem veure el que passa i quines són les necessitats en col·laboració amb els creadors i sobretot amb les associacions sectorials del país.

Davant la situació actual vam obrir un canal d'emergència perquè aquestes associacions ens fessin arribar suggeriments i vam recollir moltes demandes amb relació a problemàtiques fiscals i laborals (prestacions d'atur, ERTO, etc.), ja que era on hi havia més dubtes. Arran d'aquest procés vam crear un document on hem pogut copsar que el sector cultural i artístic està passant una situació molt difícil. Ens trobem a molta

gent que està «fora del sistema» i amb la crisi actual no ha tingut dret a cap ajuda, fet que els ha deixat en una situació molt delicada. Això ens ha servit per fer un crit d'alerta que traslladarem al Parlament de Catalunya amb l'objectiu de legislar tot el que sigui possible i poder beneficiar a aquest sector tan vulnerable.

Després d'aquesta introducció voldria fer un repàs ràpid sobre els elements que configuren la cultura per saber a què ens referim quan parlem de cultura; d'una banda tenim els valors, que són totes aquelles coses compartides que tenen a veure amb el que és desitjable i el que és indesitjable i que establim a poc a poc a través del temps. També tenim les normes, que serien els codis que han de regir la societat, i les creences com a element més metafísic sobre la vida i el lloc que ocupem a l'univers. D'altra banda tenim els símbols que donen significat a la cultura o la llengua que ens permet comunicar-nos i ser creatius en la faceta literària. Finalment també hem de tenir en compte la tecnologia o coneixements i la identitat que fa que cada lloc tingui les seves particularitats. La combinació de tots aquests elements dóna lloc a petites cultures diferents, que van conformant una cultura més general (la cultura catalana és la suma de petites cultures que trobem pràcticament a cada població). La cultura és, doncs, aquell espai on present, passat i futur dialoguen sense full de ruta i de forma continuada. Per tant, d'aquesta idea es desprèn que tothom forma part de la cultura i li dóna forma perquè tothom opina, pensa, fa coses i té alguna cosa a dir.

Una altra cosa a destacar són els drets culturals dels ciutadans, que es van aprovar per la UNESCO en la Declaració de Friburg el 2007. Són drets humans dels quals en parlem poc, però tenen molta importància, especialment en la situació actual on és d'especial interès atendre els drets culturals. Fan referència a la diversitat cultural i el dret de les persones a participar de la vida cultural d'un determinat lloc. Són drets relatius a la llengua, la producció cultural i artística, la participació en la cultura, el patrimoni cultural, els drets d'autor, les minories, l'accés a la cultura i la diversitat cultural entre altres.

També hem de parlar de l'Agenda 2030, ja que tenim el planeta Terra en situació de risc i hem de fer accions al respecte. Aquesta agenda per al Desenvolupament Sostenible aprovada per l'Organització de les Nacions Unides el 25 de setembre de 2015, es basa en 17 objectius Universals i integradors que aborden temàtiques que van des de la pobresa, la fam, la pau, la salut, l'educació, les desigualtats, la inclusió, fins a la prosperitat econòmica, la protecció del planeta, la lluita contra el canvi climàtic, les ciutats i els territoris, l'energia o el consum i la producció sostenibles, etc. Tot i que no hi ha cap objectiu específic per la cultura, aquesta pot ser un eix transversal de tots ells perquè és l'eina que ens ha de permetre aconseguir-los.

És important parlar dels desavantatges de la cultura, i destacar que encara no forma part de l'estat del benestar; és un element innat, però fins ara no l'hem descrit prou bé perquè en formi part. L'estat del benestar es basa en tres grans eixos com són la salut, l'educació i les pensions, però ens falta una declaració que hi inclogui els drets culturals. A més, encara entenem la cultura com un fet únic i general, quan l'hauríem d'entendre com un fet plural, és a dir, com «les cultures», ja que n'hi ha moltes i molt properes entre elles. Només cal fixar-nos en els nostres municipis i veurem moltes creences, símbols i identitats diferents que conformen moltes cultures. Tenir en compte aquest fet ens permetria treballar-la millor.

Les retallades de les administracions públiques en l'àmbit cultural en els últims anys també són un desavantatge significatiu, ja que arrosseguem un historial que ens fa pensar que durant aquesta pandèmia encara es retallarà més i provocarà una gran pèrdua de teixit cultural i artístic. Des del CoNCA estem copiant aquest procés i veiem com les associacions sectorials que hem comentat anteriorment estan obrint «caixes de resistència» per poder ajudar els artistes. Aquestes caixes són perquè la gent deixi menjar, diners, roba, etc. pels artistes. Això no havia passat mai i hem pogut comprovar com hi ha molts treballadors de la cultura que estan en una situació extrema. A més, la legislació laboral, contractual i fiscal no

contempla la particularitat de l'essència del treball artístic, que és la intermitència, per això reclamem un Estatut de l'Artista com una eina que reguli i vetlli per tot el sector dels treballadors de la cultura.

El procés de globalització que viu el món també ens afecta negativament, provocant que el que entenem com a felicitat no sigui un concepte proper; el concepte de paradís no és necessàriament la imatge típica d'una palmera i una posta de sol en una platja del Carib, per nosaltres el paradís podria ser menjar un pa amb tomata sota una olivera mentre observen una papallona o un pardal. Pensem que tot el que passa fora del nostre entorn proper és millor o que la perifèria és una categoria inferior amb relació als grans centres culturals de les grans ciutats. Ens hem cregut que el més important són els grans esdeveniments i hem acabat interioritzant un complex d'inferioritat que hem de superar. Inclús no reconeixem als nostres artistes ni als nostres creadors, i acabem caient en el tòpic que ningú és profeta a la seva terra.

Però no tot és negatiu i també ens trobem amb avantatges; fa pocs dies el Govern de la Generalitat ha aprovat declarar la cultura com a bé essencial. Això implica que si ens tornéssim a trobar en una situació com la que estem vivint, el món de la cultura podria fer més accions i tenir més autonomia. Si recuperem la idea que hem comentat anteriorment sobre els elements que formen l'estat de benestar, el fet que la cultura es consideri com un bé de primera necessitat, l'aproparia més a ser el quart eix de l'estat de benestar.

També trobem avantatges en les comunitats culturals de proximitat com per exemple la Federació d'Ateneus de Catalunya que agrupa unes 180 entitats més petites de tot el país i les ajuda a estructurar-se millor i guanyar força. A més, les estructures culturals petites basades en la rotació i l'horitzontalitat són més àgils i lleugeres, permetent l'organització d'activitats com la que estem fent ara de forma més ràpida i efectiva arribant a tots els racons del país. Ara mateix els indicadors qualitius han perdut sentit i donada la situació de restricció d'aforament ja no són significatius. Ja no valorem l'èxit de les activitats en funció del nombre de persones que hi han assistit, per tant, és el moment d'imposar uns altres indicadors. Ara és el moment de donar el protagonisme als indicadors qualitius i valorar altres aspectes tan importants com la satisfacció, la fascinació, l'entusiasme, la pertinença, la idoneïtat, l'impacte, la rellevància, etc.

Donat que hem de reduir l'activitat en espais tancats, ara és el moment de valorar el nostre patrimoni natural. Els espais oberts i el paisatge del nostre municipi. El patrimoni immaterial de cada territori. També és el moment de potenciar les denominacions d'origen o crear segells de qualitat amb els productes de la nostra terra i aprofitar que els petits municipis no estem sotmesos als grans consums culturals. Les grans ciutats i els grans museus tenen molts problemes perquè viuen dels turistes i ara han vist com es reduïa dràsticament el seu consum.

Sobre què li podem reclamar ara a la cultura i què hi podem aportar, haurem de tenir en compte que hem de fer previsions a curt termini i aprendre a gestionar la incertesa, ja que la situació actual no ens permet fer planificacions a llarg termini i ens tocarà ser flexibles per programar coses que es poden anul·lar en qualsevol moment. De fet, la cultura i l'art són un bon exercici perquè estan basats en l'assaig i l'error i ara no és el moment de fer grans plans estratègics. Necessitem que la cultura interpel·li i interactui amb altres àmbits com l'educació, l'economia, l'urbanisme, etc. per no treballar sols. Hem de buscar complicitats i convidar a altres actors a formar part de l'equació. Qualsevol altre àmbit de la vida quotidiana ha de formar part de la cultura i som nosaltres els que hem d'anar a explicar el que fem per trobar aquestes col·laboracions; crear vincles entre les comunitats i els programadors o creadors locals.

Ens toca gestionar la por que hi ha en aquests moments i afavorir una relació de confiança. Hem de tornar a activar la participació en les activitats explicant molt bé el que farem i com ho farem per recuperar aquelles persones que han deixat de participar en les activitats. Hem de ser exigents amb les mesures d'higiene i els protocols en tots els actes culturals i saber com explicar-los per transmetre confiança. Ens toca viure amb

el risc constant d'un contagi, però hem de ser valents i prudents alhora. Les pràctiques culturals també tenen riscos, diem que la cultura és segura, però sabem que hi ha riscos a tot arreu, per tant, ens cal un compromís i la voluntat de ser part activa de la cultura.

També és molt important registrar i documentar aquestes noves maneres de fer de les pràctiques culturals. La comissió Nacional d'Accés, Avaluació i Tria Documental de la Direcció General del Patrimoni Cultural aconsella preservar tota aquesta informació, independentment del suport i del tipus de document, que s'ha anat generant en aquest temps perquè quedi constància de tot el que s'està implementant per tirar endavant en la situació que estem. Som els protagonistes i ens anirem adaptant als nous formats, als nous protocols, a les noves maneres de fer, però hem de tenir clar que no hi ha experts o, millor encara, que tots som experts i que no hi ha res escrit sobre com ho hem de fer. Reclamem taules de diàleg permanent entre administracions (ajuntaments, consells comarcals, diputació, generalitat, etc.), perquè ara és el moment de crear sistema i treballar per aconseguir que la cultura esdevingui un dels pilars de l'estat del benestar.

## JOSEP TORT (OSONA, 1962)

Nascut a la comarca d'Osona, d'on ve la seva família, viu a la ciutat de Lleida des de petit, d'on es considera fill per adopció i per devoció. Va estudiar a l'Escola Espiga, l'Institut Màrius Torres i la Universitat, aleshores encara Estudi General, on va fer la carrera de Geografia i Història, en l'especialitat Història de l'Art. Mentrestant, va compaginar els seus estudis amb la música (diverses orquestres, Sala Europa de Lleida) amb el teatre (Aula Municipal, Centre de Titelles,) i diverses entitats culturals i associacions. Va entrar a treballar al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya on al seu bagatge hi afegí l'aprenentatge de l'administració i la gestió cultural.



Va continuar amb la música (Amics del Jazz, Pixie Dixie,..) i l'activisme cultural durant bastant de temps mentre a la feina es va especialitzar en assumptes institucionals i de gestió patrimonial. Té publicats tres llibres de divulgació patrimonial i una obra de teatre, estrenada el 1999. Col·labora amb diversos mitjans escrits i amb emissores de ràdio de lleidatanes i també dona algunes classes. El 2009 va ser nomenat director del Consorci del Turó de la Seu Vella de Lleida, havent treballat ja en la seva creació des d'anys enrere. Ho va ser fins a finals del 2015. Va formar part de l'equip de candidatura del Turó de la Seu Vella a patrimoni de la Humanitat per la UNESCO. Compta també amb un postgrau de direcció de museus i equipaments patrimonials. Actualment Pep Tort continua als SSTT del Departament de Cultura a Lleida, és membre del consell científic del Turó de la Seu Vella, professor associat a la Universitat de Lleida i encara toca el clarinet per alguna causa solidària o patriòtica.

### RESUM DE LA XERRADA DE JOSEP TORT:

Abans de començar m'agradaria fer unes reflexions prèvies de quina era la situació de la cultura abans de la pandèmia sense anar massa lluny en el temps, però importants per entendre d'on venim i cap a on anem. La pandèmia simplement ha posat de manifest la situació complicada en què es trobava la cultura. Si ens situem a principis de segle XXI, veiem com el món cultural estava bastant «tocat» perquè es prioritzava la







Això ens porta a pensar que el paper de la cultura estava directament relacionat en fer vida social a través seu i ara ens adonem que gran part de l'activitat cultural que es portava a terme es basava a mantenir relacions socials molt necessàries perquè si deixem de fer-les, perdem part de la nostra raó de ser. A través de la cultura formem part d'una identitat o una tradició concretes i sobtadament ens hem trobat que no ens podem reunir ni fer vida social, i la cultura implica un acte social.

Des del meu punt de vista tot això ha provocat una gran contradicció en el concepte «distància social» que ens demanen les autoritats sanitàries, és a dir, crec que hi ha un error en la formulació i més aviat hauria d'anomenar-se distància física, sanitària o mèdica, amb l'objectiu de mantenir el virus a ratlla. En cap cas podem parlar de distància social, ja que si provoquem aquest distanciament entre les persones, es produirà un trencament generalitzat a tots els nivells, inclòs el cultural que serà pràcticament irreparable.

Durant l'aturada i el confinament hem vist com els artistes i creadors van estar molt generosos i van omplir les xarxes socials de propostes culturals de forma gratuïta, tant en l'àmbit musical, teatral, literari, etc. Hem pogut veure també que la gent s'ha tornat a retrobar amb la cultura d'una forma més intimista en la seva soledat perquè ha tingut més temps per dedicar-li i ha servit de revulsiu a la situació i als seus efectes negatius. Tots hem dedicat més temps a la lectura, l'escriptura, la música, etc. En canvi les grans plataformes com per exemple NETFLIX han continuat cobrant per oferir els seus continguts durant el tancament.

Ara ens toca repensar quins són els actes culturals que volem fer i plantejar-nos com sortim d'aquesta situació tenint en compte el gran nombre de persones que estan implicades en el fet cultural des del punt de vista professional, és a dir, totes les persones que viuen de la cultura. La principal motivació dels gestors culturals en aquests moments ha de ser vetllar per la gent que viu de la cultura i que hi participa, amb l'objectiu final d'evitar una aturada cultural.

En l'àmbit de planificació es preveu una recuperació del món cultural de cara a 2022, per tant, hem de fer-nos la idea que els grans esdeveniments com puguin ser les festes majors o similars seran difícils de dur a terme, i crec que haurem de pensar alternatives culturals viables que es basin en actes petits i de proximitat dotats de gran valor humà. No podem limitar-nos a esperar que es pugui tornar a fer un acte determinat en una data concreta perquè no tenim un horitzó clar sobre quan es podrà reprendre aquest tipus d'activitats tan assenyalades.

Les limitacions que ens trobarem a partir d'ara les hem de superar amb la realització d'activitats de lectura molt fàcil, però que alhora tinguin gran transcendència per nosaltres. Em refereixo a buscar i trobar petits punts d'interès que siguin propers al territori on pertanyem i que ens facin retrobar amb la nostra identitat. Ens toca tornar a parlar de coses del nostre municipi o comarca que potser ja no les considerem rellevants i que probablement les hem explicat en moltes ocasions, però que en aquests moments adquireixen un nou estatus. Ara que tenim la necessitat de retrobar-nos amb la nostra identitat i ens hem de plantejar tornar a recuperar petits elements propis que ajudin a fer rodar l'engranatge cultural.

Hem de tornar a donar valor al petit patrimoni local que totes les poblacions tenen al seu voltant; petites construccions antigues o racons amagats que només coneixen les generacions més grans i que en molts casos han caigut en l'oblit, per aconseguir que esdevinguin una eina de cohesió social. A través d'aquesta cultura de proximitat podem recuperar bona part de l'activitat cultural que hem perdut arran de la pandèmia i, a més, serà més fàcil de programar i dur a terme complint amb la normativa de seguretat actual.

També cal tenir en compte que l'Organització Mundial de la Salut recomana crear salut a través de la cultura, així que dediquem-nos a crear salut a força de preparar activitats que siguin positives, que tinguin importància per nosaltres, que ens emocionin i que ens toquin la fibra en definitiva. En aquests moments

que estem passant la salut emocional és molt important que estigui ben cuidada, i la cultura està clar que ens pot ajudar a fer-ho efectiu.

Finalment, com a col·laborador d'UNESCO, m'agrada revisar regularment els grans acords o consensos que es donen a escala mundial per estar al cas de la situació global i perquè, fins i tot, això acaba repercutint en les legislacions a més petita escala. L'any 2001 es va fer una declaració universal sobre la diversitat cultural amb l'objectiu de respectar totes les formes culturals d'arreu i on també es parlava de drets humans. L'any 2007 es fa la declaració de Friburg sobre drets culturals a tots els nivells, i on es parla de dignitat o identitat tornant a esmentar els drets humans. Al capdavant, la pandèmia i la situació que vivim ens fa veure que hem de tornar al fonament de les coses i penso que si volem recuperar les estructures culturals, hem de tornar a l'origen, és a dir, tornar a l'arrel perquè la cultura arribi a tothom i sigui útil. Hem de començar pel dret que tenim a la cultura i al seu accés i fer arribar els valors culturals a la gent sense fer-ne un mercat ni un gran aparador, integrant tots els elements que ens poden facilitar aquest procés. Hem de reclamar el nostre dret a la cultura.

## SALVADOR CASALS (GELIDA, 1970)

Gestor cultural. Actualment és gerent del Casal Societat La Principal de Vilafranca del Penedès i fins al maig de 2019 ha estat el president de la Federació d'Ateneus de Catalunya. Des de la seva creació, l'any 2014, ha estat vocal del Consell de l'Associacionisme Cultural Català, el màxim òrgan consultiu del Departament de Cultura en relació amb la cultura popular, la dinamització sociocultural i l'associacionisme cultural.

És membre del Plenari del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), des de juliol de 2019. El Consell Nacional de la Cultura i de les Arts es va crear el 13 de març de 2009, i neix com a resposta a una reclamació del sector cultural davant del Govern de la Generalitat de Catalunya al llarg de diverses legislatures per tal de renovar les polítiques culturals, millorar, ampliar i estabilitzar el suport a la creació.



### RESUM DE LA XERRADA DE SALVADOR CASALS:

La Federació d'Ateneus em va demanar una xerrada que analitzés les accions necessàries per a la recuperació de l'estructura cultural, en ple impacte de la segona onada de la pandèmia del Covid-19. L'encàrrec va ser una oportunitat per plantejar una reflexió sobre els factors que, en aquesta crisi sense precedents, poden incidir sobre la recuperació del sistema cultural –en especial sobre els ateneus– i un cop identificats, detallar un seguit d'accions per incidir-hi. Parlaré sobre tres tipus de factors; el primer són els derivats de la situació al mes de novembre de 2020, on bona part dels ateneus i espais culturals tenen tancada l'activitat com a mesura per contenir la mobilitat social i rebaixar la pressió assistencial sobre el sistema hospitalari. El segon factor són les incerteses que afecten el conjunt de les entitats socioculturals i que en bona part es concentren en aspectes de finançament i de possibles canvis de conducta dels participants. El tercer factor es concentra en aquells components del sistema que interactuen amb les associacions culturals i que, com les mateixes entitats, també haurien de ser susceptibles de considerar algunes de les accions sobre les quals parlarem per intentar recuperar les estructures culturals.

Sobre el moment actual en què ens trobem –amb un tancament de la cultura, els seus espais i les seves estructures– el primer que cal comentar és que hem de valorar l'esforç realitzat per tot el sector en clau positiva. És a dir, sovint tendim a una argumentació de confrontació basada en perquè estan oberts uns espais per una determinada activitat i altres no, i aquest no és el camí a seguir. No hauríem de focalitzar el nostre interès en aquesta confrontació, sinó en tot allò que hem après amb la pandèmia per poder demanar millors accions. També és imprescindible un 'pacte per la reobertura' en clau de país, que impliqui a administracions i sectors i que garanteixi el marc, mesures i procediments per poder garantir una represa molt més estable. Els elements articuladors com la Federació d'Ateneus i l'administració s'han d'asseure per poder establir aquest pacte per la reobertura.

Hem de demanar que les mesures que s'estableixin amb relació a la restricció d'accés a la cultura tinguin en compte factors que fins ara no s'han considerat, com per exemple els territorials, és a dir: si un territori té una afectació baixa no hauria de patir les restriccions d'una zona amb major incidència. Si l'argument principal per al tancament és la limitació de la mobilitat, establim mesures que permetin mantenir protegit un sector geogràfic sense provocar mobilitats externes, i si es fa així, restablir mesures compensatòries immediates. Finalment, hem de demanar una major antelació i planificació de les mesures a aplicar i l'acompanyament immediat d'unes mesures compensatòries. Cal un mínim temps per preparar les estructures i cal planificar-ne el tancament, el sosteniment i la reobertura.

Un altre fet a tenir en compte és l'estat anímic dels actors i dirigents culturals i hem de considerar-lo en tot moment d'importància cabdal. Estem parlant d'una situació que afecta el present i el futur de persones, dels seus recursos econòmics i d'aquelles persones que en depenen, i per tant, d'una font de generació d'angoixa i inseguretat. És molt difícil gestionar la situació actual que requereix un constant engegar i parar i no tothom disposa d'eines per sortir-ne ben parat. Per tant, és molt important definir estratègies d'acompanyament per part de les estructures més properes als sectors, en el nostre cas la Federació d'Ateneus de Catalunya. També incloure el factor emocional en la comunicació de les noves mesures que s'aproven i garantir sempre que vagin acompanyades d'ajudes compensatòries per pal·liar la incertesa que comporta el fet de no saber quan podran tornar a treballar ni en quines condicions. Cal doncs una recerca activa de fórmules que garanteixin que ningú queda aïllat en una bombolla d'angoixa i analitzar a fons la possible afectació emocional de la pandèmia en els dirigents de les entitats. Aquest aspecte és molt important perquè estem veient que ja és una realitat. Crear estratègies a les organitzacions per detectar aquestes afectacions emocionals i poder-les resoldre amb suport de voluntaris, socis o persones properes que els ajudin a reprendre l'activitat. En aquest cas, els joves possiblement són una de les claus en aquestes tasques de suport. Hem de fer-los conscients de les dificultats que passen persones que els van per davant generacionalment per poder afrontar aquesta crisi i adaptar-se a les noves tecnologies i canvis de costums que s'estan accelerant en els últims temps.

Aquesta crisi està tenint una afectació especial sobre els espais de sociabilitat com són els ateneus i hem d'aconseguir crear línies d'ajut per programes que fomentin la sociabilitat a distància. S'ha de garantir que la comunitat segueixi activa tot i no poder gaudir de molts serveis i activitats que duia a terme fins al mes de març de 2020. Hem de garantir que seguim units i promoure el coneixement de bones pràctiques (accions que estan funcionant bé durant aquesta crisi) entre les diferents entitats per aprendre els uns dels altres. Estem en un moment en què hi ha un risc molt elevat de pèrdua de massa social i hem de valorar l'enorme esforç i pressió que estan rebent les organitzacions. Els ateneus i el conjunt de les organitzacions socioculturals són gestionades des del voluntariat i aquestes ja patien dèficits importants abans de la pandèmia que dificultaven la seva operativa: manca de relleu generacional, desigualtats de gènere, dificultats de conciliació familiar, etc. Qualsevol pla de mesures que es plantegi, ha de considerar necessàriament aquests antecedents.



d'Ateneus. És necessari que cada entitat faci una introspecció a fons de tot allò que porta a terme per poder identificar aquells elements que han donat sentit a l'entitat durant tot el període de crisi i enfortir així la seva proposta de futur. Sovint moltes entitats tendeixen a engruixir els programes d'activitats per la suma de diferents inèrcies de les successives juntes directives i no per una anàlisi estratègica vinculada als seus valors i missió. Probablement aquest és un bon moment per fer una aturada i revisar-ho a fons. Cal projectar un missatge que recordi la importància del teixit associatiu com a estructura de base al servei de la societat. Un teixit amb una densa capil·laritat a tot el país, que en moments de crisi com l'actual ha actuat amb responsabilitat preparant les seves estructures per adaptar-les a un moment de canvi com l'actual i que vetlla per garantir l'accés a la cultura, el coneixement i la sociabilitat, al conjunt de tota la societat.

En el tercer i últim bloc parlarem dels factors d'incidència sobre les estructures culturals, com per exemple l'administració local, ja que és el principal finançador del sector cultural i és un dels principals actors per ajudar a la recuperació de l'estructura cultural. Cal garantir el suport i el finançament per als projectes de les entitats com a eina bàsica per a la continuïtat del teixit associatiu local. En aquests moments, més que mai, cal garantir la continuïtat dels convenis i acords entre els ajuntaments i les associacions i facilitar l'adaptació de les justificacions del 2020 a processos d'execució que han estat molt complexos.

Hem de promoure criteris plurianuals per a la consolidació de les estructures i com a estímul per poder assolir objectius més ambiciosos. No pot ser que cada any s'hagi de fer el mateix projecte i anar a parar al mateix lloc, sinó que s'haurien de poder fer anar fórmules més modernes i efectives per establir un nou vincle amb l'administració en clau de futur. Està clar que s'ha de fer una aposta decidida per l'economia taronja (economia local basada en la cultura) com a eina de transformació que té com a eixos estratègics la cultura i la creativitat. Hem de donar més valor a la cultura des d'una perspectiva de catalitzador del teixit econòmic local i deixar de tenir la sensació que les entitats només demanen recursos públics. Finalment, també caldria un estudi del retorn social i econòmic de la inversió pública local en la cultura, per analitzar-ne l'impacte, retorn i capacitat de projecció estratègica.

Pel que fa a les estructures articuladores, cal seguir fomentant els projectes en xarxa entre les associacions impulsats des de les organitzacions de segon nivell, per poder compartir coneixement i experiències. Especialment després d'una etapa com la de la pandèmia, on els dirigents, voluntaris i estructures han pogut quedar superats per l'impacte de la crisi i on s'ha generat un nou coneixement i pràctiques fruit de l'experimentació en clau de resiliència. Alhora, hem d'aprofitar l'impuls de les noves tecnologies de transmissió en línia per generar projectes que des de l'impuls de les organitzacions de segon nivell, puguin arribar als associats de totes les entitats o ateneus. Cal fer un esforç per identificar interessos comuns per als socis i sòcies de tots els ateneus (xerrades, espectacles, presentacions de llibres, etc.) i transmetre'ls simultàniament en 'streaming' per arribar a tot el país.

Com a accions de futur també hem de promoure la creació de xarxes sectorials entre entitats d'un mateix col·lectiu, seguint l'exemple de la XTAC (Xarxa de Teatres d'Ateneus de Catalunya) articulada a través de la Federació d'Ateneus. La suma de sinergies, afinitats i experiències, i la seva visibilització i quantificació conjunta, projectaran realitats com les de la formació o els esports dins de l'àmbit ateneístic, que podrien generar un coneixement sobre el seu impacte que les faci créixer en incidència i que aportin noves eines al servei de la seva millora qualitativa.

Un altre àmbit on hem d'incidir els treballadors de la cultura és garantir els drets culturals de la ciutadania i definir els marcs competencials de les diferents administracions. Necessitem una llei que estableixi els drets de tota la ciutadania i defineixi obligacions per a totes les administracions, però especialment per a l'administració local, la més propera a la ciutadania i que ha d'estar dotada de nous recursos i una definició



de les seves obligacions mínimes amb relació a la seva demografia. La declaració de la cultura com a bé essencial ha d'anar acompanyada d'un marc normatiu i una sèrie de recursos per fer-la efectiva. En aquest sentit, el Departament de Cultura ha de fer efectiu un millor finançament de la cultura que garanteixi els recursos necessaris per consolidar les estructures culturals i garantir el seu paper clau en la construcció d'identitats col·lectives.

Com a reptes de futur també trobem les noves generacions, ja que ens manca urgentment trobar fórmules que promoguin nous rols dels joves a les associacions i especialment al teixit ateneístic. Un dels aspectes que fa més temps que preocupa a les entitats del sector és el relleu generacional i l'anàlisi i la definició de les noves realitats dels ateneus després de la pandèmia, que poden ser una oportunitat per establir noves estratègies per construir el futur des del present. El sistema educatiu seria un altre gran repte perquè necessitem reforçar els vincles entre el sistema educatiu i la cultura i fer-ho a partir de les experiències d'altres països que ja han desenvolupat models eficients i transformadors en la relació de les arts i la cultura amb l'ensenyament.

Fa falta impulsar l'actualització del concepte 'cultura popular' per apropar-lo a realitats culturals que estan evolucionant lluny del que actualment identifiquem amb aquest sector. No fer-ho ens podria conduir a un país amb una 'cultura' protegida, però en resecció que estaria desconnectada de la realitat que l'envolta. Ja existeixen casos d'èxit en la renovació de discursos i estructures i la seva visibilitat, amb espais com els Premis Delfí Colomer o la mateixa Fira Mediterrània, però cal un projecte de futur sòlid i transformador a desenvolupar en el conjunt de les organitzacions de base. Cal fomentar projectes innovadors i fer-ho en clau europea, tant pel que fa al seu abast com a la seva operativa. Projectes sòlids que apropin la realitat cultural del nostre país a altres organitzacions similars, que fomentin un intercanvi de coneixement i d'experiències, i que comptin amb calendaris d'execució plurianuals i seguiments de suport per part de l'administració. Per facilitar aquest procés es fa imprescindible la creació d'una oficina de gestió de projectes d'internacionalització de la cultura catalana.

Hem de donar visibilitat als projectes acompanyats a les línies d'ajuts i subvencions, no tan sols per complir objectius de transparència, sinó per difondre les bones pràctiques i experiències que en la seva major part incorporen. Cal treure els projectes dels expedients i transmetre a la ciutadania la importància del treball de base, del talent rere cada associació, del valor del voluntariat, de l'impacte i retorn social que comporten i difondre-ho. I finalment crec que ens queda molta feina per fer realitat una cultura inclusiva, on el gènere, l'origen o les capacitats individuals no siguin limitadors de la seva pràctica i on s'afavoreixi un impuls del lideratge de la cultura per part de tots aquells col·lectius que fins ara han estat invisibles, i de forma especial les dones.



Podeu visualitzar els vídeos dels ponents al Canal de Youtube oficial de la Federació d'Ateneus de Catalunya.



Amb la col·laboració de:



**Diputació de Lleida**



Generalitat de Catalunya  
**Departament de Cultura**

Organitza:



**Federació d'Ateneus  
de Catalunya**

Pl. Víctor Balaguer, 5, 1r  
08003 Barcelona  
Tel. 93 268 81 30  
ateneus@ateneus.cat  
www.ateneus.cat